

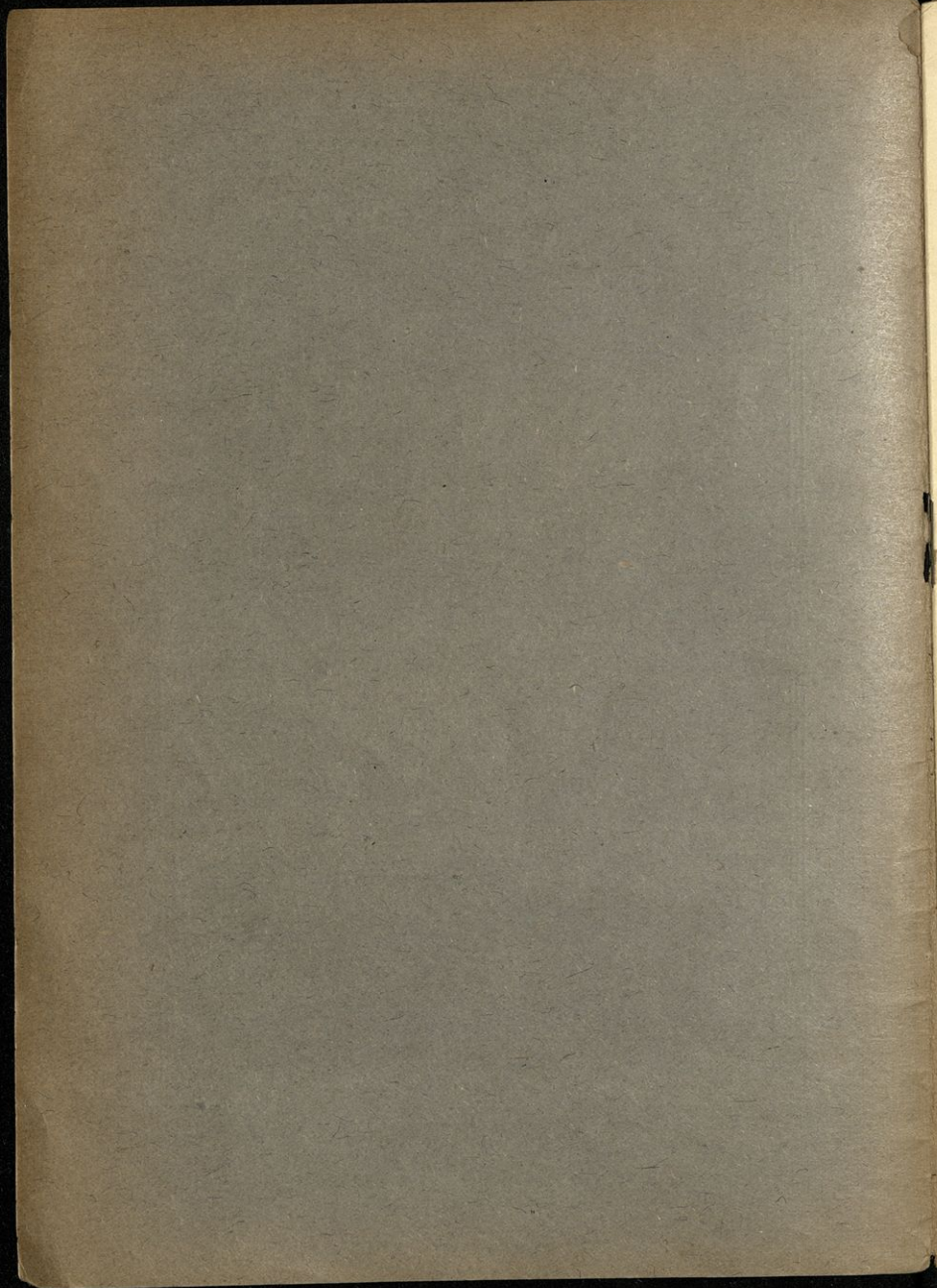
IVAN A. IVE

FRAN JOSIP I

OB SLAVNOSTNEM DOŽIVETJU
SVOJEGA SLAVNEGA
LXXX. ROJSTNEGA DNE.
XVIII. AVGUST MCMX.

TRST 1910.

16. T. 1966

IVAN A. IVE

FRAN JOSIP I

OB SLAVNOSTNEM DOŽIVETJU

SVOJEGA SLAVNEGA

LXXX. ROJSTNEGA DNE.

XVIII. AVGUST MCMX.

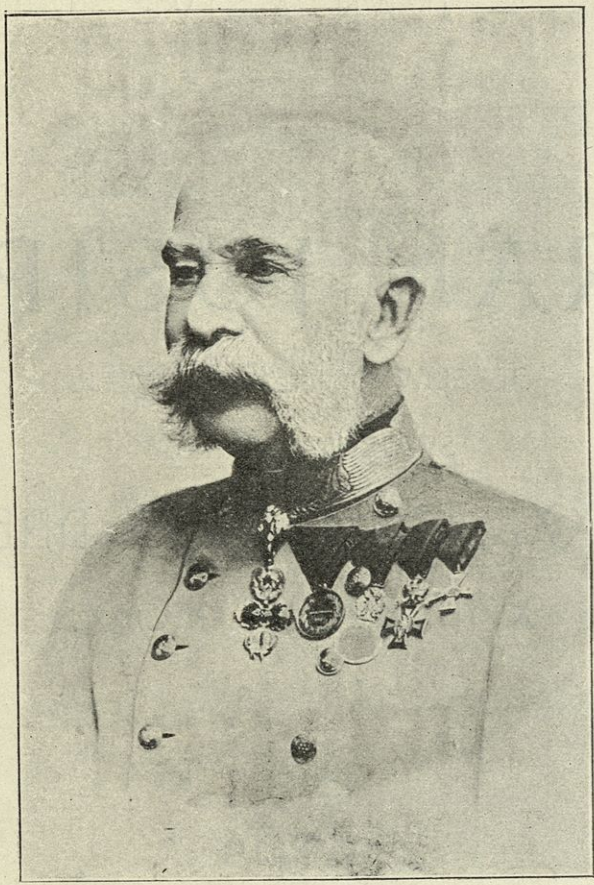

[Faint, illegible handwritten text and a large flourish]

TRST 1910

STUDIJSKA KNJIZNICA
MARIBOR

[Faint handwritten text]

Francis

54322

STUDIJSKA KNJIZNICA
MARIBOR

X 1967/6091

N. C. IN KR. VISOKOST
NADVŮJVODA PRESTOLONASLEDNIK
FRAN FERDINAND

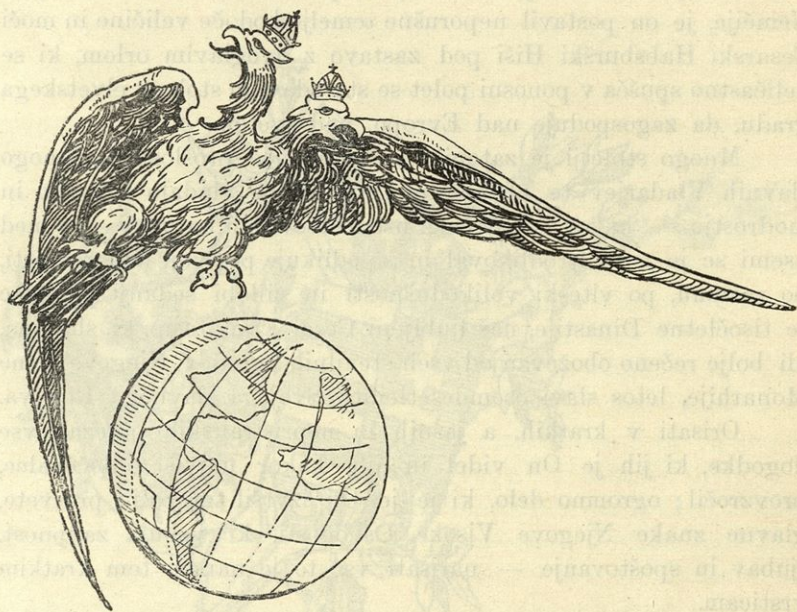

Založil pisatelj — Tisk tiskarne Brunner & Co.

FRAN FERDINAND
K. C. DE KLE. VERBODEN
KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

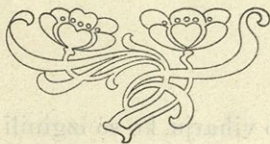

KAKOR solnce po viharju, ko so izginili oblaki, svetlejše zasije na jasnem nebu, tako se je bila, obdana se slavo, pojavila vitežka, epična, veličastna in obenem pobožna prikazen, kakor nam jo zvesto opisuje zgodovina, v osebi Rudolfa, vstanovitelja Habsburške Cesarske Hiše, po onih viharjih, ki so storili konec temni, barbarski in krvavi dobi fevdalizma, ki ga je on se železno roko vkrotil: bil je to začetek časov obsijanih od dobrodelnih žarkov civilizacije.

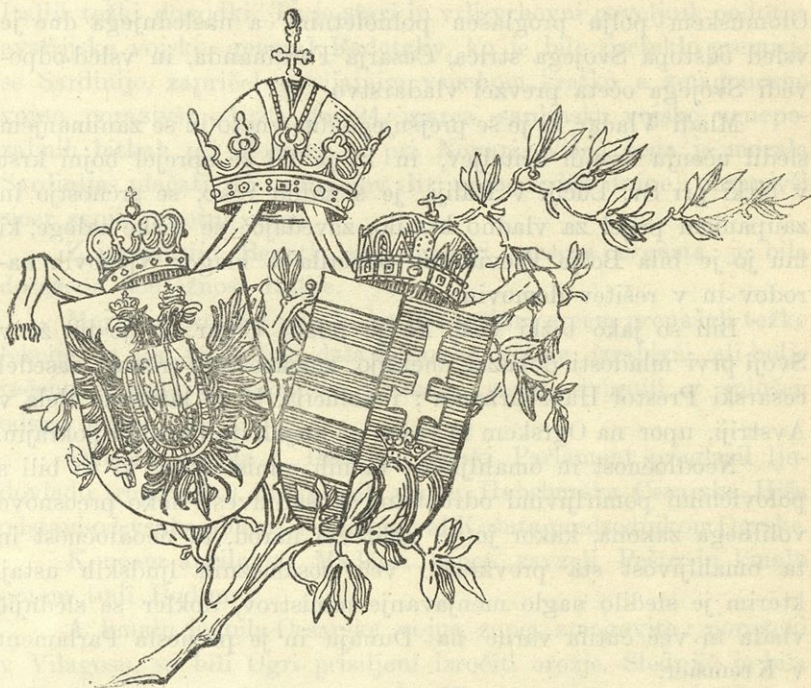
Izvoljen radi svoje srčnosti, kreposti in modrosti Cesarjem Nemčije, je on postavil neporušne temelje bodoče veličine in moči Cesarski Habsburški Hiši pod zastavo z dvoglavim orlom, ki se veličastno spušča v ponosni polet se starodavnih stolpov elvetskega gradu, da zagospoduje nad Evropo, nad svetom.

Mnogo stoletji je zatonilo v temno noč prošlosti in mnogo slavnih Vladarjev te plemenite Dinastije je vladalo z močjo in modrostjo — kakor odločevalci usode številnih narodov — a med vsemi se je najbolj odlikoval in se odlikuje po svoji nadarjenosti, po razumu, po viteški velikodušnosti in milobi sedanji potomec te tisočletne Dinastije, naš ljubljeni Cesar Fran Josip, ki, slavljen, ali bolje rečeno oboževan od vseh številnih narodov Njegove šiirne Monarhije, letos slavi osemdesetlenico Svojega slavnega Rojstva.

Orisati v kratkih, a jasnih in nepristranskih potezah vse dogodke, ki jih je On videl in jih, kakor najvišji odločevalec, provzročil; ogromno delo, ki je je On izvršil na polju prosvete, glavne znake Njegove Visoke Osebnosti, ki vzbujajo zaupnost, ljubav in spoštovanje — narisati vse to je namen tem kratkim vrsticam.

FRAN JOSIP I se je rodil na Dunaju dne 18. avgusta l. 1830., kakor prvorojeni sin Nadvojvode Frana Karola in princezinje Sofije, hčere Bavarskega kralja Maksimilijana I.

Vzgoja mladega princa, ki se je takoj v prvih letih pokazal inteligentnega in energičnega, je bila poverjena grofu Henriku Bombelles-u in grofu J. K. Coroniniju, katerima so v tej važni nalogi pomagali učitelji Rauscher, Lichtenfels, Hanslab in Schrötter.

Dne 1. decembra l. 1848, ko mu je bilo 18 let, je bil na Olomuškem polju proglašen polnoletnim, a naslednjega dne je vsled odstopa Svojega strica, Cesarja Ferdinanda, in vsled odpovedi Svojega očeta prevzel vladarstvo.

Mladi Vladař, ki je še prejšnjega dne vneto in se zanimanjem sledil učenju Svojih učiteljev, in ki je bil že sprejel bojni krst v bitki pri Sv. Luciji v Italiji, je s trdno roko, se srčnostjo in zaupanjem prijel za vladno krmilo, zavedajoč se težke naloge, ki mu jo je bila Božja Previdnost poverila v blagor Njegovih narodov in v rešitev domovine.

Bili so jako težki časi, ko je mladi Cesar, ki je bil že v Svoji prvi mladosti dokazal eneržijo, zmožnost in srčnost, zasedel cesarski Prestol Habsburžanov; revolucija, ki je latentno tlela v Avstriji, upor na Ogrskem in vojna na mejah italijanskih pokrajin.

Neodločnost in omahljivost raznih ministerstev, ki so bili s polovičnimi pomirljivimi odredbami skušali uvesti neko preosnovno volilnega zakona, kakor jo je zahteval narod, ta neodločnost in ta omahljivost sta povzročili več posameznih ljudskih ustaj, katerim je sledilo naglo menjavanje ministrov, dokler se slednjič vlada ni več čutila varne na Dunaju in je prenesla Parlament v Kreamsier.

Ministerstvo je bilo tedej sestavljeno iz princa Feliksa Schwarzenberga, grofa Stadion, Bacha, Brucka in Krausa.

Mej tem je, tekem zime, princ Windischgraetz, imenovan vrhovnim poveljnikom, z vojsko prekoračil Litvo, da vduši upor Ogrov.

Mladi Vladař, ki je goreče želel pokazati Svoje vojaške vrline, se je osebno in direktno vdeležil te nepozabne vojne, ter se posebno odlikoval pri naskoku in zavzetju Raabske trdnjave, kjer je poleg srčnosti jasno dokazal, da ima nenavaden taktični talent.

Po več drugih bitkah, ki so izpadle srečno za avstrijsko orožje, je bila l. 1849. zasedena Budimska trdnjava, dočim se je ogrska vojska, ponovno poražena, vmaknila na levi breg Tise.

Če je pa na Ogrskem dozdevno vkročeni in zadušeni upor še vedno tlel, kakor pod pepelom žrjavica, na katero so pihali

nekteri nezadovoljneži in ambicijozi, so mej tem dozorevali v Italiji težki dogodki. Tu je stari in vrli vrhovni poveljnik ondotne avstrijske vojske, general Radetzky, ko je bilo preteklo premirje se Sardinijo, zapričel se sijajnim vspehom kratko a zmagonosno vojno, porazivši od 20. do 24. marca sardinsko vojsko v nepozabnih bitkah pri Mortari in pri Novari. Vsled tega je morala Sardinija plačati 15 milijonov lir vojne odškodnine, ohranivši sicer svoje prvotne meje.

Z izročitvijo Benetk naši vojski meseca avgusta, je bila dosežena podložnost Italije.

Mej tem so se Ogrri, ki so le s težkim srcem prenašali težko lekcijo, ki jim jo je bila dala Cesarska vojska, izrabivši, ali bolj rečeno zlorabivši zaupnost Cesarja, zopet dvignili v splošen odkrit upor.

Dne 14. aprila l. 1849. je ogrski Parlament proglasil ljudovlado (republiko) in sklenil, da se Habsburška Cesarska Hiša odstavi od vsake oblasti, ter imenoval Košuta predsednikom Ogrske.

Koncem aprila so Madžari zopet zavzeli Pešto in kmalu potem tudi Budim.

A kmalu je bila Cesarska vojna zopet zmagovita: poraženi v Vilagosu, so bili Ogrri prisiljeni izročiti orožje. Slednjič je bila s kapitulacijo ogrskega generala Klapke, meseca septembra, v kratkem času dosežena podložnost vse Ogrske.

Vsi narodi Monarhije so z navdušenjem in zaupnostjo gledali na mladega a vrlega Cesarja, ki je bil znal že v začetku Svojega vladanja, ko sta bila v Cesarstvu revolucija in upor, a na mejah vojna s tujimi državami, z eneržijo Svojega značaja in z modro politiko zopet uvesti mir in provspeh.

Preidši nagloma od svetih idejalov Svoje Rodbine — v katere okrilju je bil strogo vzgojen na podlagi kreposti in vere — k težki nalogi odločevalca v krvavih vihrah civilne in vojaške vojne, ki je s titansko silo stresala temelje širnega Cesarstva, je On imel priliko razvijati obenem z dušnimi lastnostmi, ki so bile dobrota in miloba — plemenite lastnosti vse Njegove slavne

Dinastije — tudi silne eneržije, ki so izvirale iz Njegovega srca, vblazene po neomahljivi veri v Vsemogočnega in v dobro usodo domovine.

In ta je našla v njem silo, ki je posvetila roko in srce veličini Cesarstva in sreči Svojih narodov.

Razpustivši dne 4. marca Parlament, je vlada uvedla parlamentarno konstitucijo, ki je uveljavljala princip skupnosti in nerazdeljivosti Cesarstva.

Ko se je tako dosegla utrditev v notranjosti, se je modra Cesarjeva politika s pomočjo Schwarzenbergovega ministerstva začela razvijati tudi v inozemstvu, posebno v Nemčiji.

To cvetoče in dobro obetajoče stanje stvari je mladi Cesar vporabil v to, da je potoval v razne provincije širnega Cesarstva, živo se zanimajoč za potrebe in aspiracije posameznih narodov, ki so ga povsod sprejeli navdušeno in z iskrenimi manifestacijami veselja in spoštljive vdanosti.

Bilo je res ganljivo videti, kako se je Vladar zanimal za svoje podanike, tudi za najrevnejše, kako se je, pozabivši, da je eden najmogočnejših vladarjev na svetu, spuščal osebno v pogovor z vsako osebo, ki se je zaupno obrnila do njega s prošnjo za pomoč, ki je bila vedno dana v obilni meri. Toliko bolj je bilo vredno občudovanja to Vladarjevo priprosto postopanje proti najnižjim, ker je bilo nekaj nenavadnega tedaj, kakor je tudi še sedaj, videti Vladarja, ki se dobrohotno zanima za najrevnejše podanike, ki so ga prosili pravice ali podpore.

A Fran Josip I, sledeč izgledu in starim tradicijam Svojih slavniš Prednikov, se je hotel osebno prepričati o resničnih razmerah Svojih narodov, katerim je potem vedno radodarno delil moralno in materialno tolažbo.

On ni potoval za zabavo, pač pa zato, da prouči način, kako povspešiti blaginjo narodov, in vendar se je to potovanje radi Njegove ljubeznivosti, velikodušnosti in priprostosti v občevanju, spremenilo v triumfalno potovanje: iskreno navdušenje, istinita vdanost, resnično veselje, neprisiljeni izrazi spoštovanja so Mu sledili in Ga spremljali povsod, koder je hodil.

Od triumfa do triumfa je tako meseca novembra l. 1849. obiskal Prago, maja l. 1850, Štajersko, Koroško in Trst; meseca Septembra istega leta Predarlsko, a povsod je bil slavnostno vsprejet. Meseca septembra l. 1851. je bil šel v Italijo, a meseca oktobra v Galicijo. Meseba februarja l. 1852. se je bil podal drugič v Italijo, meseca junija na Ogrsko in Sedmograško, kjer je bil ostal dobra dva meseca, a meseca oktobra l. 1852. je bil posetil Hrvatsko, posvetivši največo pozornost stvarjem občne koristi, dobro se zavedajoč visoke naloge, ki si jo je bil postavil plemenitim ciljem Svoje nevtrudne delavnosti, ktera je bila vsa posvečena blagru splošnosti Njegovih podanikov.

In ravno zato še bolj vzbujaja grozo in splošno ogorčenje misel, da je ta velikodušni Vladar skoro postal žrtev atentata nekega blaznega hudobneža, imenom Libeny-ja, ki ga je dne 18. februarja skušal zabosti z nožem in ga vmoriti, ko se je neoborožen šetal. Hvala Bogu ni ta nesramni atentat vspel: Božja Previdnost je čuvala dragoceno življenje mladega Cesarja.

Meseca oktobra l. 1853. se je bil zaročil s princesinjo Elizabeto, ljubljeno in krepostno hčerko Bavarskega vojvode Maksimilijana, in že dne 24. aprila naslednjega leta se je vršila slovesna poroka.

Dne 5. marca l. 1855. se je Mu rodila hčerka Sofija, a 12. julija l. 1856. je zagledala luč v Laksemburgu druga hrčeka, Gizela.

Meseca septembra istega leta se je Cesarska Dvojica podala na potovanje na Štajersko in na Koroško, a meseca novembra v Lombardijo in na Benečansko, kjer sta ostala dlje časa, ter se vrnili na Dunaj meseca februarja l. 1857.

Meseca maja l. 1858. se je Cesar podal s svojo Visoko Soprgo na Ogrsko.

Dne 29. maja istega leta ga je zadela nesreča: vmrla mu je prvorojenka Sofija. A potolažil ga je kmalu potem vesel dogodek: dne 21. avgusta l. 1858 se Mu je rodil prestolonaslednik Rudolf.

Mej tem je Francija, ki jej je provspeh Avstrije vzbujal zavist, z neštevilnimi sredstvi podpirala revolucionarno propagando

v italijanskih provincah in v Piemontu, in slednjič, zavezavši se sè Sardinijo, je poslala denar in vojaštvo v pomoč tej poslednji, ktere teritorij je bila zasedla avstrijska vojska.

Žalibog je pa bila radi sovražnikove premoči potisnjena nazaj po bitki pri Magenti.

S svojo bojno gorečnostjo, ne pomislivši, da je bilo nevarno meriti se s združenimi močmi dveh zaveznikov, katerih eden je bil jako močen, je bil On, da obodri Svojo vojsko, sam prevzel vrhovno poveljstvo.

Dasi so mu odsvetovali stari in izkušeni generali, ki so smatrali potrebno vmakniti se, ker so videli, da je bil sovražnik močnejši na številu in na pozicijah, je On sklenil vdariti na sovražnika.

Kjer je bila borba najbolj krvava, tam je bil On mej prvimi, ne menivši se za nevarnost, bodrivši se Svojim nevkročenim pogumom častnike in vojake k zmagi ali v smrt.

A Njegovo plemenito junaštvo, ki so je vspodbujali ljubezen do domovine, čut dolžnosti in najviši cilj Njegovega življenja, ki je meril le na blagor Njegovih narodov, ni želó onega sadu, ki ga je bilo v toliki meri zaslužilo, kakor so tudi ostale brez vspeha srčnost in vse vrline Njegove vojske.

Izkoristivši svojo premoč na številu in na močnih pozicijah, iz katerih je operiral, je sovražnik vstrajal in prisilil Cesarsko vojsko, da se je v bitki pri Solferinu vmaknila. Posledica temu je bila, da je Cesar na sestanku z Napoleonom v Villafranchi dne 11. julija 1859, podpisal preliminarni dogovor za mirovno pogodbo, čemur je sledil dne 10. novembra istega leta v Curihu podpisani mir. Lombardija je bila izročena zaveznikom, dočim je beneško ozemlje ostalo Avstriji.

Tekom mirovnih pogajanj so se pa v notranjosti Monarhije pripravljali velevažni dogodki, ki so v najrazličnejših oblikah zopet grozili celokupnosti Cesarstva. Hujskači, nemirni elementje, misleči, da imajo lahko igro, so s svojimi mahinacijami, dočim je bil največji del vojske zaposlen v borbi na mejah, na vse načine

skušali zanetiti revolucijo in civilno vojno. Tega gibanja so se vdeležili, dasiravno indirektno na njih polju, vedno nemirni Madžari, nezadovoljivi Hrvatje in, nahujskani po prvih, tudi Čehi: narodi, ki so v onih časih evolucije z vsemi svojimi močmi želeli, da se jim prizna njih državno pravo. Tem hujskanjem pa ni bila tuja intrigantska politika Francije, ki je v naraščanju moči Avstrije videla manjšanje svoje lastne moči.

Cesar je pa — moder v politiki kakor hraber na bojnem polju — znal odstraniti novo nevarnost, ki je pretila temeljem Cesarstva.

Dne 20. oktobra l. 1860. je velel izdati takozvani „diplom“, s katerim se je deloma potrjala stara, deloma objavljala nova konstitucija, ter se je obenem sklicavala centralna komisija, ki naj bi vspešno sodelovala na zakonodajstvu.

Nova konstitucija je bila proglašena dne 26. februvarja l. 1861. ter je bila vsprejeta z veseljem in navdušenjem.

Sledile so volitve in sklicanje deželnih zborov, a dne 1. maja se je vršila slovesna otvoritev novega državnega zbora.

Cesar je osebno otvoril novoizvoljeni Parlament s temeljitim prestolnim govorom, v katerem so bila naglašena liberalna načela enakopravnosti vseh narodov in v katerem so bile najtočneje in najjasneje začrtane, na podlagi medsebojne odgovornosti, ne le politična situacija, temveč tudi pravice in dolžnosti vseh kompetentnih faktorjev, pozvanih na skupno delo za pravičen in nepristranski razvoj blagobiti raznih narodov Njegovega Cesarstva.

Ob zaključku Njegovega govora, sprejetega splošnim pritrditvijo in iskrenimi izrazi veselja, je bil navstal pravi vihar odobravanja, ki je našel iskren odmev v vseh krajih Cesarstva.

Kmalu za tem so se pa na Ogrskem — kjer je plevel nezadovoljnosti vedno našel dobro zemljo — pojavile slabo prikrite težnje po neodvisnosti, iz katerih teženj se je rodilo dejstvo, da Madžari niso hoteli priznati centralistično konstitucijo.

Poskus, da bi se to nemirno deželo in Hrvatsko pridobilo celokupnosti Cesarstva, je ponesrečil, kakor tudi ni vspel Cesarjev namen, da bi uvedel reformo Nemške Konfederacije.

Navdahnjen po visokih in velikodušnih idejalah, se je Cesar že v poletju l. 1863. pripravil na delo, da izvede to ogromno in težko nalogo, ter je sklical dne 5. avgusta vse člane Konfederacije na sestanek v Frankobrod, kjer naj bi se pretresalo vprašanje, kako reorganizirati Konfederacijo.

Vsi nemški principi in zastopniki svobodnih mest, izvzemši Viljema I., kralja Pruskega, so bili prišli na zborovanje.

Cesar je bil otvoril kongres dne 17. avgusta ter je vodil seje in razprave s kompetenco, previdnostjo, nepristranostjo in poznavanjem vprašanja, ki si jih je bil pridobil se Svojo visoko inteligenco v vladanju Cesarstva.

Njegov plemeniti trud pa ni dosegel onega vspeha, ki ga je bil vreden, ker je Prusija vstrajala v svoji trmoglavosti in ni hotela stopiti v pogajanja za vsprejem modrih predlogov, ki jih je bil stavil Cesar in ki so jih bili vsi ostali nemški principi odobrili in vsprejeli.

Vzlic temu se je bila Prusija koncem l. 1863. zavezala z Avstrijo, da je napovedala vojno Danski, v svrhu, da se reši vojvodino Sleswig-Holstein danskega gospodstva. In ta cilj je bil sijajno dosežen se zmago Cesarske vojske.

Vendar je vprašanje o bodočnosti te vojvodine ostalo nerešeno. Da, bilo je celo vir nesporazumljenj, ki so bila le začasno poravnana s pogodbo, sklenjeno l. 1865. v Gasteinu in pozneje na sestanku Cesarja s pruskim kraljem v Solnogradu.

V vedni želji, da bi kolikor možno mirnim potom storil konec parlamentarnemu neredu na Ogrskem, je Cesar meseca julija l. 1865. žrtvoval Schmerlingovo ministerstvo, a meseca septembra je preklical parlamentarno konstitucijo iz l. 1861., ter zopet sklical ogrski deželni zbor. Tem velevažnim spremembam so se pa pozneje pridružili še drugi sklepi, tičočiči se tedaj predstoječe parlamentarne preosnove.

Ta preosnova je takoj zadobila odobrenje nemških deželnih zborov, ne da bi še zadovoljila Madžare, ki so se smatrali premalo zavarovane v svojih težnjah po politični neodvisnosti.

Mej tem se je spor med Avstrijo in Prusijo vedno bolj poojstreval, dokler ni slednjič provzročil, da je izbruhnila vojna med obema državama — vojna, ki ni imela srečnega vspeha za Cesarsko vojsko na severu, dočim je vojska na jugu v vojni z Italijo dosegla zmago pri Custozzi, ki je bila vreden par zmagi v pomorski bitki pri Visu, ktero je v ravno isti dobi dosegla naša hrabra vojna mornarica.

Vsled teh dogodkov so bile Benetke predane Napoleonu, a avstrijsko Cesarstvo je izstopilo iz skupnosti Nemške Konfederacije.

Druga, težja vprašanja je imel takoj za tem rešiti Cesar, ki je, prevzet po čutstvu, da narodni boji ne bodo prenehali drugače, nego potom radikalnega in na trajni, solidni podlagi slonečega kompromisa, dne 3. januarja l. 1866. s Cesarskim patentom sklical na Dunaj izvenreden državni zbor, sestavljen iz nemških, slovanskih in madžarskih poslancev.

Vsled glasovanja Nemcev in Madžarov je dne 7. februvarja l. 1867. odstopilo ministerstvo Belcredi. Minister Beust je tedaj po Cesarjevem nalogu prevzel predsedstvo vlade Cislitvanije, dočim je grof Andrassy dobil od Krone nalog, da sestavi ogrski kabinet, ker je bil Cesar priznal Madžarom državno pravo.

Ogrski Parlament je pričel sestavljati zakone kompromisa, ki so bili potem predloženi avstrijskemu Parlamentu, organiziranemu na podlagi zopet uvedene februarvske konstitucije.

S parlamentarnim odobrenjem teh zakonov in s Cesarjevo sankcijo istih je bilo priznано duvalistično načelo Monarhije.

Zadovoljen, da je brez nasilnih in krvavih sredstev, temveč s proglašenjem liberalnih zakonov, slonečih na zaželjenem principu državnega prava, dosegel pomirjenje Ogrske, je Cesar podpisal dotični otvoritveni diplom in dne 8. junija l. 1867. je bil slovesno kronan ogrskim Kraljem.

Velikodušen v rabi Svojih pravic, kakor točen in natančen v vršenju Svojih dolžnosti, je na to Cesar podelil — plemenit zaključek tako svobodoljubnemu delu — splošno amnestijo vsem

Ogrom, ki so bili izgnani radi upora in ki so se tako smeli po 20 letnem izgonu vrniti v svojo domovino.

Pomirjena slednjič po notranjih bojih, je avstro-ogrška Monarhija, pod vodstvom Cesarjeve modrosti in Njegovega znanja, nastopila pot k blagostanju in napredku.

Dne 18. avgusta istega leta se je vršil sestanek Cesarja z Napoleonom III. in cesarico Evgenijo v Solnogradu, in kmalu potem je Fran Josip vrnil obisk francoskemu cesarju v Parizu, o priliki ondotne svetovne razstave.

Mej tem je pa zopetno uveljavljenje parlamentarne konstitucije tostran Litve provzročilo gibanje proti konkordatu, a duhovščina je z adreso na Cesarja skušala to gibanje paralizirati.

Vedno zvest načelom Svojega neodvisnega značaja je pa Fran Josip dal Svoje odobrenje spopolnitvi parlamentarne konstitucije iz februarja v legalnem smislu in je dne 2. decembra l. 1867. sankcioniral osnovne državne zakone ter pozval na krmilo vlade parlamentarno ministerstvo.

Kronsko svetovalstvo je bilo tedaj sestavljeno iz dveh ministerstev, za Avstrijo in za Ogrsko, in iz skupnega ministerstva za skupne stvari: vojska, finance in zunanje stvari, in to poslednje z odgovornostjo napram delegacijam obeh parlamentov.

Mej tem so sestanki Cesarja z Viljemom I. meseca septembra l. 1871. v Gasteinu in v Solnogradu prispevali k vtrjenju prijateljstva, ki sta je bila sklenila oba vladarja, in ti sestanki so se potem ponavljali vsako leto.

Svetovna razstava na Dunaju je bila nudila Cesarju priliko, da je vsprejel ruskega carja in italijanskega kralja, ktere obiske je On povrnil v Petrogradu in v Benetkah, potem ko so bili trije Vladarji l. 1872. v Berolinu že sklenili trozvezo.

Vedno bolji odnošaji z Nemškim cesarstvom so l. 1879. dovedli do formelne avstrijsko-nemške pogodbe, dočim so odnošaji z Rusijo, vsled rusko-turške vojne in berolinskega kongresa, ki je bil delegiral Avstro-ogrsko monarhijo za okupacijo in administracijo Bosne in Hercegovine, postali nekoliko napeti.

Mej tem je Vladar ob splošnem veselju Svojih podložnikov dne 2. decembra l. 1873. slavil 25 letnico Svojega vladanja. O priliki tega veselega in slavnega dogodka so vsi Njegovi narodi tekmovali mej seboj v slavljenju svojega Vladarja, a 6 let pozneje je bilo zopet vse Cesarstvo v slavlju, da slavnostno praznuje Njegovo srebrno poroko, ki se je vršila ob navdušenju narodov, ki so Mu hoteli na tisoč načinov izkazati svojo ljubav in spoštovanje.

Naš Vladar, ki je o vsaki, bodi veseli bōdi žalostni priliki, dajal vedno jasne znake prirojene Mu radodarnosti, je vstanovil velike dobrodelne zavode — neporušljiv spomenik Njegove nev-sahljive dobrote in velikodušnosti — v prilog najrevnejših družabnih slojev, v prilog vbozih, ki bodo vedno blagoslavljali Njegovo Ime.

V tem zadoščenju, da je popolnoma dosegel Svoje velike idejale, ki so dodajali novih blestečih žarkov glorijski, ki je obdajala plemenito življenje našega Cesarja, obdanega od dvornega sijaja, od spoštovanja Svojih narodov, zvestobe Svoje hrabre vojske in od neizmerne ljubezni Svojih dragih, ga je zadela ogromna nesreča: dne 31. januarja l. 1889. Mu je vmrl ljubljeni sin prestolonaslednik Rudolf. Grozna je bila rana, ki je bila zadana sreč našega ljubljenelega Vladarja, če se pomisli da je On stavil nanj vse svoje nade, vse Svoje namere, ki bi jih bil Njegov sin, sledeč vzgledu slavnega Očeta, vresničil v prilog Njegovih narodov.

Ni še bila zaceljena ta, za očetovsko srce najhujša rana, ki jo more zadati zla usoda, ko jo je druga grozna nesreča na novo odprla in vrgla Vladarja v največo žalost, ki jo more čutiti človek, ki ljubi svojo družino: neki nečlovek, norec ali zločinec, je dne 10. septembra l. 1898. v Ženevi na barbarski način z nožem vmoril Njegovo ljubljeno Soprogo, Cesarico Elizabeto.

A Cesar, jak proti zli usodi, kakor je bil hraber na bojnem polju, zavedajoč se le težke naloge, ki Mu jo je bila poverila Božja Previdnost, je takoj po prvih in najhujših trenutkih

žalosti pomislil na kočljivo vprašanje, ki se Mu je stavilo za prestolonasledstvo.

Po dolgem premišljanju, resnih študijah in debatah je Družinski Svet, pod predsedstvom Cesarja in ob sodelovanju državnih dostojanstvenikov in ministrov sklenil proglasiti prestolonaslednikom Nadvojvodo Frana Ferdinanda, Cesarjevega nečaka, sina Nadvojvode Karola Ljudevita, krepostnega moža visoke kulture in visocih sposobnosti, hrabrega vojaka, ki goji svobodoljubna čustva in je ljubeznjiv napram nižim.

Pravičnejša in bolj nepristranska ni mogla biti izbira, če se še pomisli, da je plemeniti Nadvojvoda vedno in v vsem sledil vzgledu Svojega visocega Strica in Gospoda, in da je torej najpripravnejši, da zasede Cesarski Prestol Habsburžanov in vlada tolikim narodom.

Fran Josip je dne 2. decembra l. 1898., v veliki slavi — potem ko je z redko požrtvovalnostjo zmagal sovražne jeze in sile, potem ko je nevstrašeno nasprotoval tragičnim dogodkom in žalostnim epizodam — slavil 50-letnico in 10 let pozneje 60-letnico Svojega slavnega vladanja, oboževan od vseh tujih Vladarjev in spoštovan od vsega sveta. 50-letnica in 60-letnica, ktere Božja Previdnost dopušča le redkokateremu Vladarju slaviti s takimi izkazi časti, ki so obenem izrazi Njegove sreče in veselja Njegovih narodov — in danes, dne 18. avgusta l. 1910., ob še večem in navdušenejem slavljenju, slavi in praznuje On Svoj osemdeseti rojstni dan.

Franu Josipu, ki je zasedel Cesarski Prestol v dobi, ko je absolutizem dozoreval revolucijo v notranjem in katastrofo na mejah, se je posrečilo, da je premagal vse sovražnike, odstranil vse zapreke; vtrdil in ojačil je avstro-ogrsko Monarhijo tekom treh dob, ki se posebno odlikujejo in ki ovekovečajo sadove Njegovega modrega in hrabrega vladanja: zmaga nad vojskami upornikov in sovražnikov, parlamentarna konstitucija in splošna volilna pravica, ki jo je podelil Svojim narodom, in pomirjenje narodnih bojev za doseg državnega prava potom modrih in

liberalnih zakonov. Trije idejali so vodili in razsvitljevali pota in ženijalne aspiracije Frana Josipa: vera v Boga, ljubezen do Svojih narodov in zatajevanje samega sebe; in On je prehodil vso dolgo pot, na kateri Ga je podpirala čista, močna in neklonljiva vest, pod ščitom katere Mu je bilo dano srečno doseči in slaviti 60-letnico Svojega slavnega Vladanja in 80-letnico Svojega Rojstva.

Njegovega častitljivega čela, ne le da niso potrli, ampak niti vpognili, ne nepričakovana smrt ljubljene sina Rudolfa, ne grozna smrt oboževane Soproge, ne krivična in prezgodnja smrt drazega in nepozabnega Mu brata Maksimilijana, ne neprestani in grozeči vihar sovražnih Mu jez v notranjem in inozemstvu; sploh nič ni moglo vpogniti ponosnega čela tega Titana: nič Mu ni mogla mrzla in neizprosna roka Usode. In ne le Njegovi narodi, ampak ves svet gleda Nanj se spoštljivim občudovanjem in zaupanjem.

Kakšno čudovito spremembo na bolje, kakšno progresivno družabno evolucijo je doživelo avstro-ogrsko Cesarstvo, pod vodstvom energične, sigurne in ljubeznjive Cesarjeve roke v 62 letih Njegovega vladanja, tekom katerih je On videl nastati in preminuti tri naraščaje prijateljev in sovražnikov! S srečno dosego Njegovih visocih ciljev sta se razvijala, vsled vstrajnega Njegovega dela, blagobit in napredek številnih narodov, ki se nahajajo pod mogočnim žezlom Njegovim.

Kakor nesmrtno delo kulturnega napredka, ki stavi Njegovo Cesarstvo na čelo vseh tujih narodov, je On dovolil splošno volilno pravico, ki v bojih za dosego družabnih postulatov izjednača revnega delavca bogatinu na denarju in na plemstvu, ter je s tem, z jednim samim smelim in moralnim mahom podrl vse tisočletne zapreke, ki so ovirale Njegovim narodom pot do liberalnega napredka.

Dovršil je tudi delo popolne rešitve Bosne in Hercegovine — ki je bila pred 30 leti rešena despotičnega in krvoželjnega režima — s proglašenjem konstitucije i za te odrešene narode,

postavivši jih z očetovskim srcem bratom ostalih Njegovih narodov. Potovanje, ki je je On v zadnjih časih izvršil v one pokrajine, in sicer dne 1. junija t. l., je bilo v resnici triumfalno potovanje in obenem zaslužen zadoščenje častitljivemu Vladarju, ki se je mogel tako osebno prepričati, kako Mu je ono ljudstvo hvaležno, da je je rešil jarna barbarstva in je iz teme nevednosti potegnil na svetlobo kulture in napredka ter je z modrimi in previdnimi zakoni, narekovanimi po očetovski ljubezni, napotil na pot družabne rešitve.

S tem poslednjim, visoko humanitarnim činom je Njegovo vspelo delovanje za jakost in vtrditev zadobilo vredno krono.

Avstro-ogrška Monarhija, ki je na ta način postala bogata in močna, je, tekmovaje z največimi svetovnimi državami tudi na literarnem, znanstvenem in industrijalnem polju, razvila plodonosno delovanje v vseh vejah človeške znanosti, ki je v ljubljennem Cesarju našla vedno nevtrudnega zaščitnika in povspesevatelja.

Danes, ob veseli in slavnostni priliki 80-letnice Njegovega slavnega Rojstva vsi narodi Monarhije, ki jo je On napravil močno, bogato in spoštovano, hvaležni svojemu ljubljennem Cesarju in Gospodu, dvigajo kakor en sam mož en sam vsklik, ki jim spontanno prihaja iz sre in iz duš preko ustnic: jednoglasen vsklik, prekipevajoč veselja, ljubezni in spoštovanja: Živel Fran Josip! In Bog vsemogočni ga ohrani še dolgo vrsto let na slavnem Cesarskem Prestolu Habsburžanov, v blagor Njegovih narodov in za mir sveta!

Univerzitetna knjižnica Maribor

S

54322

54322

096706091

COBISS